

ALTERNATIVNI OBLICI KOLEKTIVNOG STANOVANJA

ALTERNATIVE FORMS OF COLLECTIVE HOUSING

Ivana Maksimović, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – ARHITEKTURA

Kratak sadržaj – Rad ima za cilj istraživanje *co-livinga* i njegovu funkciju u kulturi i društvu. *Co-living* se odnosi na suživot u najširem smislu. Iz pozicije arhitekta govorimo prvenstveno o prostoru *co-livinga*, odnosno prostoru za zajednički život i delovanje. Sa promenama unutar zajednice dešavaju se i promene njihovog prostora delovanja. Te promene uslovljavaju transformacije koje često počinju sa jednim projektom – nekad čak i malim.

U savremenim uslovima brzog življenja gde je dostupnost funkcija u malom vremenskom i prostornom opsegu imperativ, teži se kreiranju sklopa koji će različitim korisnicima na malom prostoru ponuditi odgovor na potrebe. Na ovaj način se garantuje socijalna ravnopravnost kroz pružanje usluga istog kvaliteta za potrebe koje su svima iste.

Ključne reči: *Co-living*; kolektivno stanovanje; arhitektonsko projektovanje.

Abstract – The paper deals with the research of the *co-living* and its function in culture and society. *Co-living* refers to coexistence in the widest sense. From the position of the architect, we discourse primarily about the *co-living*, that is, the space for living together. Changes within the community also make changes in their place. These changes are conditioned by transformations that often begin with one project - sometimes even small ones. In modern fast-life conditions where the availability of functions in a small time and space band is imperative, it is striving to create a circuit that will offer different users, respond to needs in a small space. In this way, social equity is guaranteed through the provision of services of the same quality for the needs that are all the same.

Keywords: *Co-living*; collective housing; architecture planning.

1. UVOD

Potrebe čoveka stvorile su nomadski način života, nekad i van granica komfora, sa pukim preživljavanjem kao imperativom. Onaj koji stanuje zapravo se vraća skloništu, kao stalnom ili privremenom. Stan se na kraju svodi na lični prostor pojedinca, u kome se garantuju privatnost i funkcionisanje unutar veće jedinice- prostor zajednice. Postojeće se transformišu i menja kako bi se stvorili novi prostori koji odgovaraju novonastalim potrebama. Dolazi do transformacije porodice kao osnovne ćelije društva, što direktno dovodi do transformacije stana kao osnovne prostorne jedinice.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada čiji mentor je bio dr Igor Maraš

2. TEMA ISTRAŽIVANJA

U radu se istražuju odnosi između korisnika i prostorne strukture. Cilj istraživanja nije izvođenje zaključka koji će opravdati intervenciju, već studiozna analiza realnih potreba korisnika i konteksta i delovanja u skladu sa njima. Tema istraživanja može se sagledati sa više aspekata:

- Življenje u sadašnjem trenutku uslovljeno je potrošačkim ponašanjem, hedonizmom, nekritičnim mišljenjem, slobodom identifikacije, masovnom proizvodnjom načina života i konzumiranjem slobodnog vremena.
- Ispituju se potrebe korisnika i sadašnji problemi stanovanja, kako bi se obezbedilo ono što im je zaista potrebno.
- Vraćanje prirodi i njenim vrednostima, kroz održivu arhitekturu u savremenom pristupu projektovanju.
- Mikro ekologija i modularne jedinice kao moguću pravac delovanja.
- Zadovoljiti čovekove potrebe u jednoj jedinici, sagledati pravac njihovog razvoja i napraviti održiv sistem, koji može da funkcioniše u različitim kontekstima.

2.1 Definisane *co-livinga*

Život u zajednici star je koliko i plemenski čovek koji je živeo u njoj. Monasi žive u falangama, što su manastirske strukture. Platonova Država bila je komunalna, kao i Morova Utopija, a od modernista tu je Le Korbizije. Život u zajednici je postojao i u Ruskom konstruktivizmu [3], zajednička je bila kuhinja i trezarija, dok ih pojedinačni stanovi nisu imali. U feminističkim krugovima u Holandiji, komunalni život je oduvek bio rešenje za uobičajene probleme, poput urbanizacije, usamljenosti i visokih troškova života.

U *co-living* prostore spadaju hoteli, studentski domovi i domovi za stare. Zatvori i bolnice takođe imaju zajedničke prostore ali sa kontrolisanim i ograničenim kretanjem. Bavimo se potrebama, komforom, transparentnošću. Šta je takođe zanimljivo jeste činjenica da o životu u *co-living* zajednici nema baš puno podataka i informacija, niti od ljudi koji zapravo dizajniraju i upravljaju ovim objektima, niti od ljudi koji žele da žive u zajednici. Ne nalaze se nikakve konkretne informacije, dobra ili loša iskustva života jednih sa drugima. Šta ljudi zaista žele iz svog životnog okruženja ili šta bi ljudima trebalo, nije previše praćeno ili dokumentovano. Pokreće se pitanje da li život u zajednici ponovo postaje trend, ili je već prevaziđena priča. Problem koji se sada sagledava,

obuhvata sve manje životnog prostora i ograničenu mogućnost izbora koju najpre diktira cena kirije ili stana. Još jedan vid zajednice je zajednički stan, različite veličine, plana i za različite korisnike, od učenika i studenata koji dele stan, preko radnika, do uzih i širih porodica u kojima i dalje zajedno žive i po tri generacije u jednom stanu. Novo razmišljanje o zajedničkom stanovanju moglo bi da obezbedi nova, moderna rešenja sa socijalnom i funkcionalnom fleksibilnošću. Kako navodi Herman Herberger (Herman Hertzberger) ideja prostora zauzima se za širenje ili uklanjanje postojećih ograničenja i što više otvorenih mogućnosti, suprotno hermetičkim, ugnjetavanim, čudnim, zatvorenim i podeljenim u segmente i pregrade, sortiranim, definisanim, unapred određenim i nepromenljivim, zatvorenim, fiksnim [1].

2.2 Analiza prostora

Društvena izolacija je jedan od najvećih izazova sa kojima se naše društvo trenutno suočava. Život u zajednici može biti odličan odgovor na ovaj problem. Čak i dizajn, dobar dizajn, pored komfora je nešto što je obavezno. Kontekst je bitan ali ne i konačan.

Normativi za projektovanje stambenih zgrada [4] definišu stambenu jedinicu koju čine: stambeni prostori, pomoćni prostori, prostori za kretanje i otvoreni prostori. Ovo se ne može direktno primeniti na objekat za zajedničko stanovanje.

Ideja objekta za zajednički smeštaj nastaje kao alternativa tradicionalnim oblicima kolektivnog stanovanja. Ideja kuće koja promovise zajedničke, praktične i društvene aktivnosti među stanovnicima se nalazi u biti objekta za zajedničko stanovanje.

Prednost zajedničkog stanovanja jeste praktičnost, u socijalnom i ekonomskom pogledu. Ključni problemi savremenog društva najjasnije se ispoljavaju na dva makro nivoa, a to su globalizacija i urbanizacija.

2.3 Globalizacija

Globalizacija je pre svega društveni proces koji obuhvata, odnosno utiče na sve druge procese: tehnološke, društvene, političke, kulturne, ekonomske, ekološke i mnoge druge. Kako se društvo sve više međusobno povezuje: informacijama, kapitalom i trgovinom tako globalizacija uzima maha. Posledično dešavaju se migracije i promene u oblikovanju i poziciji gradova. Promene se dešavaju na globalnom nivou, a arhitektura kao jedna od primarnih društvenih formi, daje okvir u kome se dešava ekonomska transformacija.

Kako u doktorskoj disertaciji navodi dr Ana Pajvančić-Cizelj [2] jedno od pitanja je i pitanje istorijskog trenutka u kom globalizacija počinje.

Malkolm Voters (Malcolm Waters) izdvaja tri moguća odgovora na ovo pitanje:

- a) globalizacija je proces koji je moguće uočiti još u najstarijoj istoriji čovečanstva,
- b) globalizacija je savremenik modernizacije i razvoja kapitalizma i
- c) globalizacija je savremeni fenomen, povezan sa postindustrijskim društvom, odnosno, postmodernim dobom.

Društveni proces globalizacije doveo je do značajnih promena u obrascima urbanizacije i u savremenim

globalnim gradovima i najavljuje novu fazu u razvoju ljudskog društva.

2.4 Urbanizacija

Urbanizacija predstavlja razvoj gradova. Može se raščlaniti na tri osnovna segmenta: demografski, funkcionalni i prostorni. Harmoničnim razvojem ove tri komponente razvija se i grad. Entoni Gidens (Anthony Giddens) razmatra tri oblasti u kojima se implikacije urbanizacije ovakvog intenziteta i forme ispoljavaju: ekonomsku, socijalnu i ekološku (Giddens, 2006). U sociološkom smislu se najpre ogleda u promenama u društvenoj organizaciji i načinu života ljudi u okviru novih prostornih formi. Ekološki aspekt u velikoj meri utiče na kvalitet života, ali je često zanemaren.

Sa industrijskom revolucijom, koja je promenila način proizvodnje i uzorkovala pojavu i razvoj novih gradova, dolazi do ubrzanja procesa urbanizacije. Ljudi u potrazi za poslom dolaze u gradove, gradovi se razvijaju a nastaju i novi, stvaraju se nova stambena naselja, dešavaju se društvene i ekonomske promene. Društvene promene se više orjentišu ka prostoru nego ka pojedincu.

Pod uticajem globalizacije formiraju se novi funkcionalni obrasci: društveni prostori, društveni odnosi unutar njih i transformacija prirodnog okruženja. Proces urbanizacije oblikuje gradove i urbani način života. U njima se ogledaju procesi urbanizacije koji zavise najpre od društvene organizacije i načina života unutar ovih prostora.

3. PROJEKAT

Usled specifičnosti trenutka i ekspanzije radnih mesta na poslovima informatičkog inženjeringa i informacionih tehnologija dolazi do obimnog priliva mahom mladih ljudi ovog profila. Oni relativno lako nalaze posao, ali ne i odgovarajući smeštaj. U najvećem procentu radi se o skoro svršenim studentima i mladim stručnjacima, uglavnom samcima ili parovima bez dece od 25 do 35 godina starosti sa stabilnim primanjima i nerešenim stambenim pitanjem.

Bilo da se radi o ljudima koji su rođeni tu ili su došli iz drugog grada na studije ili u potrazi za poslom, svima je potreban smeštaj koji je blizu posla a treba da im ponudi osnovne uslove utočišta. Socijalno osvešćeni i već skoro sasvim formirani ljudi trebaju mesto gde mogu da prespavaju, odmire se i zadovolje osnovne potrebe u privatnim uslovima. Osim potreba koje su strogo intimne prirode ovi ljudi, kao i svi drugi, imaju naglašene potrebe za druženjem sa drugim mladim ljudima sličnih profila i interesovanja i van posla i radnog okruženja.

3.1 Analiza potreba korisnika

Poseban akcenat prilikom projektovanja se stavlja na odnos privatnog i zajedničkog prostora u okviru ove stambene zajednice. Postavljen je okvir ličnog i zajedničkog prostora. Prioritetni prostor je zajednički prostor, kojeg čine velika kuhinja, trpezarija i dnevni boravak, ambijentalne celine raspoređene po etažama i krovna bašta. Sve ovo je direktno uslovljeno potrebama, navikama i načinom života korisnika ovog prostora. Formirani su prostori socijalizacije, prostori za igru, opuštanje i druženje.

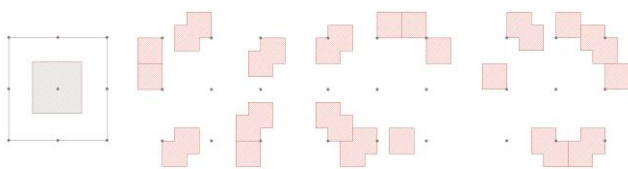
Odnos privatno-zajedničko se posmatra kroz obrasce svakodnevnog života, norme i standarde, stil života, identitet i jezik arhitekture. Kao zgodna i primerena se nalazi primena modula u projektovanju. Mogućnost spajanja više jedinica u jednu, mogućnost izbora u odnosu na potrebe korisnika, sve se omogućuje modulima. Kuhinja i dnevna soba čine zajednički prostor, spavanje i kupatilo su u privatnoj jedinici. Prostori treba da budu fleksibilni, promenljivi i prilagodljivi korisnicima.

U većini sličnih primera prostori *co-working* i *co-living* su povezani. Ovde to namerno nije slučaj. Šta više, veoma važno je da se funkcije rada i stanovanja odvoje. Predloženo je rešenje prostora za stanovanje i druženje, u kome nema nametanja rada kao aktivnosti u prostoru. Naglašena je mogućnost izbora aktivnosti i slobode kretanja. Individualnost u kolektivnom stanovanju je veoma važan element i cilj je postići privatnost i kvalitet koji nudi individualno stanovanje. Poštovanje tuđeg prostora, vremena i privatnosti su neprikosnoveni.

3.2 Konceptualno rešenje

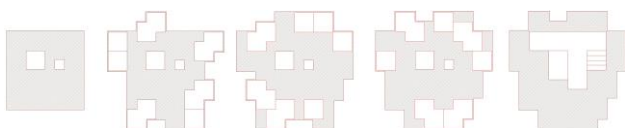
Kombinovanje privatnih jedinica minimalnih dimenzija i zajedničkih prostora proširenih kapaciteta predstavlja osnovnu ideju koncepta na kome se projekat zasniva. Princip modularnosti afirmiše se kroz fluidnost plana koja je jasno čitljiva u zajedničkim prostorima.

Različitim rasporednom privatnih jedinica po etažama dobijaju se heterogeni prostori po kojima se korisnici slobodno kreću i na razne načine. Fleksibilnost ovih ambijenata ogleda se u suptilnom prilagođavanju prostora strukturi (slika 1).

Slika 1: Dijagramski prikaz osnove prizemlja i položaj modularnih jedinica po spratovima

Unutrašnjost privatnih jedinica je svedena na minimum u kojem se ostvaruju samo nužne funkcije. Gabarit osnovne jedinice je 4.4 x 4.4 m, a ostavlja se mogućnost spajanja više jedinica u jednu, kao i mogućnost različitog tretiranja same jedinice u odnosu na potrebe korisnika. Osim osnovne jedinice jednog modula formirana je i proširena jedinica površine 23m². Ove jedinice su raspoređene po rasteru tako da se između njih formiraju mikro ambijenti koji funkcionišu kao ekstenzija komunikacija i zajedničkih prostora. Paleta toplih materijala u enterijeru odražava toplinu i osećaj zajednice u zonama okupljanja.

Slika 2: Dijagramski prikaz zajedničkih prostora

Zajednički prostori se nalaze raspoređeni u prizemlju oko otvorenog stepeništa i lifta, i dalje se nastavljaju kroz etaže. Međusobno povezani vertikalnim komunikacijama, u prizemlju sadrže kuhinju sa trepezarijom, dnevnu sobu za druženje, dok se po etažama formiraju slobodni prostori (slika 2). Krovna terasa predstavlja prostor za odmor, kretanje i druženje ili neki oblik zajedničkog hobija.

4. ZAKLJUČAK

U skladu sa savremenim trenutkom i povećanom potražnjom stambenih prostora privremenog karaktera istražuju se oblici kolektivnog stanovanja. S obzirom na potrebe tržišta istražuju se alternativni oblici kolektivnog stanovanja i *co-living* kao karakterističan fenomen. Cilj je obezbediti maksimum privatnosti u minimalnom prostoru individualne jedinice, a istovremeno ponuditi širok i otvoren prostor za druženje, uz slobodno biranje aktivnosti van radnog vremena. Osim minimalnih 13 kvadrata privatne jedinice svakom pojedincu na raspolaganje stoje i zajednički prostori, bilo oni intimniji, raspoređeni po etažama, ili oni naglašeno javni, poput prostora za odmor i ručavanje u prizemlju.

Kao poseban kvalitet predloga rešenja se smatra sloboda kretanja i izbora aktivnosti korisnika, ostvarena otvorenim planom zajedničkih prostora, na koje se stavlja akcenat u *co-living* prostorima.

5. LITERATURA

- [1] Hertzberger, Herman, *Space And The Architect Lessons In Architecture 2*, Publishers 010, Rotterdam, 2000.
- [2] Pajvančić-Cizelj, Ana, *Koncept globalnog grada kao pristup razumevanju savremenih obrazaca urbanizacije i globalizacije*, (Doktorska disertacija, Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, 2015.) izvor: <http://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/4818/Disertacija343.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- [3] <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0354-6055/2010/0354-60551030034B.pdf>
- [4] <http://www.ingkomora.org.rs/zakoni/pravilnici/PravilnikOIzmenamaPravilnikaOUSlovimaINormativimaZaProjektovanjeStambenihZgradaIStanova.pdf>

Kratka biografija:

Ivana Maksimović rođena je 1990. godine u Novom Pazaru. Osnovne studije arhitekture završila je na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu, na kom završava i master studije, smer Arhitektonsko i urbanističko projektovanje.